הִלְכוֹת נְטִילַת יָדַיִם

מו בְּאֵר הַגּוֹלָה

קנז דִּינֵי זְמַן קְבִיעוּת סְעוּדָה, וּבוֹ סָעִיף אֶחָד:

א (א) [א]כְּשֶׁיַּגִּיעַ שָׁעָה (ג) (ב) רְבִיעִית יִקְבַּע סְעוּדָתוֹ. וְאִם הוּא תַּלְמִיד־חָכָם וְעוֹסֵק בְּלִמּוּדוֹ, יַמְתִּין (ג) עַד (ג) שָׁעָה שִׁשִּׁית. וְלֹא יְאַחֵר יוֹתֵר, דְּהָוֵי כְּזוֹרֵק (ד) אֶבֶן (ג) לְחֵמֶת (ה) אִם לֹא טָעַם מִידֵי בְּצַפְרָא:

קנח דִּינֵי נְטִילַת יָדַיִם לִסְעוּדָה, וּבוֹ י"ג סְעִיפִים:

א (א) [א]כְּשֶׁיָּבוֹא (ב) לֶאֱכֹל פַּת (ג) [ב]שֶׁמְּבָרְכִין עָלָיו 'הַמּוֹצִיא' (ד) יִטֹּל (ה) יָדָיו, (ה) אֲפִלּוּ אֵינוֹ יוֹדֵעַ לָהֶם שׁוּם טֻמְאָה, [*] (ו) וִיבָרֵךְ 'עַל נְטִילַת יָדַיִם'. [ג]אֲבָל לְפַת שֶׁאֵין מְבָרְכִין עָלָיו 'הַמּוֹצִיא', כְּגוֹן (ז) לַחְמָנִיּוֹת (פֵּרוּשׁ, סטורט"י בְּלַעַז) דַּקּוֹת אוֹ פַּת הַבָּאָה בְּכִיסָנִין (פֵּרוּשׁ, פַּת עֲשׂוּיָה עִם צוּקָארוֹ[1] וּשְׁקָדִים וֶאֱגוֹזִים) (ח) וְאֵינוֹ (ב) קוֹבֵעַ סְעוּדָה עֲלֵיהֶם, אֵין צָרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם: **ב** [ד]יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר, שֶׁאִם אֵינוֹ אוֹכֵל אֶלָּא

א פִּסְחִים דַּף יב וְשַׁבָּת דַּף י

א חֻלִּין ק"ה
ב הַרְמְבַּ"ם בְּפֶרֶק ו מֵהִלְכוֹת בְּרָכוֹת
ג מִמִּשְׁנַיּוֹת רַמְבַּ"ם וְרַ"שׁ בְּפֶרֶק קַמָּא דְּחֻלִּין
ד רוֹקֵחַ

בַּאֵר הֵיטֵב

(ג) **רְבִיעִית.** בְּתַעֲנִית דַּף כה מַשְׁמַע דְּחַשְׁבִינָן מִשָּׁעָה שֶׁקָּם מִמִּטָּתוֹ, וּבִפְסָחִים דַּף יב מַשְׁמַע דְּחַשְׁבִינָן מַעֲלוֹת הַשַּׁחַר, וְנ"ל דְּמַאי דְּחַשְׁבִינָן מֵע"ה מִשּׁוּם דְּרֹב הָעוֹלָם עוֹמְדִים בְּעַמּוּד־הַשַּׁחַר, וּמִכָּאן יֵשׁ לְיַשֵּׁב מַה שֶּׁמַּאֲרִיכִין בְּשַׁבָּת וְיו"ט לְפָעָמִים אַחַר ו' שָׁעוֹת הָיָנוּ מִשּׁוּם דְּחַשְׁבִינָן ו' שָׁעוֹת מִשָּׁעָה שֶׁקָּמִים מִמִּטָּתָם, מ"א: (ג) **שָׁעָה ו'.** פֵּרוּשׁ, תְּחִלַּת שָׁעָה ו' [אֲבָל סְמ"ע וְשַׁ"דְ בְּח"מ בְּסָקוּ דַּאֲפִלּוּ בְּסוֹף שָׁעָה שִׁשִּׁית לֹא הָוֵי זוֹרֵק אֶבֶן לְחֵמֶת, וּבְסֵפֶר אֵלִיָּה רַבָּה הֵבִיא רְאָיָה לְדִבְרֵיהֶם, ע"ש]. וְיָשִׁיס אֲכִילָתוֹ בַּיּוֹם קַלָּה מִבַּלַּיְלָה, וְטוֹב שֶׁיֹּאכַל ב"פ בַּיּוֹם אִם חָלַשׁ לִבּוֹ וְאַל יְמַלֵּא כְּרֵסוֹ בְּפַעַם אַחַת. וְיִתְנַהֵג ע"פ הַתּוֹרָה, בְּעֶרֶב בָּשָׂר, הָאַר"י זַ"ל. יַפְנֶה קֹדֶם סְעוּדָתוֹ. לֹא לִבְעֵי אֱנָשׁ לְבַשְּׁלָא מִזּוּנָא מִן יוֹמָא לְיוֹמָא אֲחֶרָא, זֹהַר פ' בְּשַׁלַּח, מ"א: (ג) **לְחֵמֶת.** פֵּרוּשׁ, כְּשֶׁהַחֵמֶת אֵינָהּ מְלֵאָה יַיִן נִפְגָּם וּמַנִּיחִים שָׁם אֶבֶן שֶׁתְּהֵא מְלֵאָה, וְטוֹב הָיָה שֶׁיְּמַלְאֶנָּה יַיִן, שְׁל"ה:

(ד) **יָדָיו.** צָרִיךְ לִטֹּל יַד יָמִין תְּחִלָּה כְּדֵי שֶׁתְּשַׁמֵּשׁ הַשְּׂמֹאל לַיָּמִין, רַקָּנָטִ"י פ' עֵקֶב, מ"א. וְהַבַּאֵר הֵיטֵב אֲשֶׁר לְפָנַי כָּתַב עַל הַמ"א שֶׁטָּעָה בָּזֶה, ע"ש, וְהוּא טָעָה וְלֹא רָאָה בְּרַקָּנָטִ"י עַצְמוֹ, ע"ש: (ג) **קוֹבֵעַ.** וְאִם קוֹבֵעַ סְעוּדָתוֹ עָלָיו דְּצָרִיךְ לְבָרֵךְ הַמּוֹצִיא יִטֹּל בְּלֹא בְּרָכָה אוֹ יֹאכַל פַּת אַחַר תְּחִלָּה, שְׁל"ה וּלְבוּשׁ, אֲבָל הַצ"ז וּמ"א

שַׁעֲרֵי תְשׁוּבָה

תּוֹרָה, וְדִפְחִ"ח. וְעַיֵּן בְּהַקְדָּמַת שׁוּ"ת בֵּית־אֶפְרַיִם חא"ח מ"ש מִזֶּה דְּבָר נָאֶה וּמִתְקַבֵּל:

[*] **וִיבָרֵךְ ענט"י.** וְכָתַב הַרִיטְבַּ"א בְּחֻלִּין ק"ו: אִם בֶּרֶךְ ענט"י וְנִמְלַךְ שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל לֹא הָוֵי בְּרָכָה לְבַטָּלָה, עַיֵּן שָׁם, וְהֵבִיאוֹ בְּק"א לְמח"ב:

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

א (א) **כְּשֶׁיַּגִּיעַ שָׁעָה וְכוּ'.** הַיְנוּ לְכָל אָדָם, אֲבָל פּוֹעֲלִים, אַמְרִינָן בַּגְּמָרָא דִּזְמַן סְעוּדָתָן הוּא בְּשָׁעָה חֲמִישִׁית: (ב) **רְבִיעִית.** כְּשֶׁקָּם בְּעַמּוּד־הַשַּׁחַר חַשְׁבִינָן הַשָּׁעוֹת מִתְּחִלַּת הַיּוֹם, וּכְשֶׁקָּם מִמִּטָּתוֹ אַחַר־כָּךְ, חַשְׁבִינָן הַזְּמַן מֵעֵת שֶׁקָּם מִמִּטָּתוֹ[1] [מ"א]: (ג) **עַד שָׁעָה שִׁשִּׁית.** הַיְנוּ תְּחִלַּת שָׁעָה שִׁשִּׁית[2], וְלֹא יְאַחֵר יוֹתֵר עַל־כָּל־פָּנִים מִסּוֹף שָׁעָה שִׁשִּׁית [אחרונים]. וְהָאי שָׁעָה רְבִיעִית וְשָׁעָה שִׁשִּׁית, (ד) רוֹצֶה לוֹמַר, זְמַנִּיּוֹת הֵן: (ד) **אֶבֶן לְחֵמֶת.** כְּגוֹן חֵמַת־יַיִן שֶׁחָסַר וְעַל־יְדֵי־זֶה נִפְגַּם, וְזוֹרֵק לְתוֹכוֹ אֶבֶן שֶׁיִּתְמַלֵּא, וְזֶה לֹא מַעֲלֶה וְלֹא מוֹרִיד, דְּהַיַּיִן גּוּפָא לֹא נִתְרַבָּה עַל־יְדֵי זֶה, וְטוֹב הָיָה שֶׁיְּמַלְּאֶהוּ יַיִן, כָּךְ בְּזוֹ הָאֲכִילָה לֹא יִתּוֹסֵף לוֹ כֹּחַ עַל־יְדֵי זֶה[3]. טוֹב שֶׁיְּשִׁיס אֲכִילָתוֹ בַּיּוֹם קַלָּה מִבַּלַּיְלָה. וְיֹאכַל ב' פְּעָמִים בַּיּוֹם אִם חָלַשׁ לִבּוֹ, וְאַל יְמַלֵּא כְּרֵסוֹ בְּפַעַם אֶחָת[4]. וְיִתְנַהֵג עַל־פִּי מַה שֶּׁכָּתוּב בְּעִנְיַן הַמָּן "בָּעֶרֶב בָּשָׂר לֶאֱכֹל[5] וְלֶחֶם בַּבֹּקֶר לִשְׂבֹּעַ" [אחרונים]. אִיתָא בְּזֹהַר פָּרָשַׁת בְּשַׁלַּח: לֹא לִבְעֵי אֱנָשׁ לְבַשְּׁלָא מִזּוּנָא מִן יוֹמָא לְיוֹמָא אוֹחֲרִי וְלֹא לְעַכָּב מִזּוּנָא מִן יוֹמָא לְיוֹמָא אוֹחֲרִי (וְהַטַּעַם, כְּדֵי שֶׁיְּבַקֵּשׁ בְּכָל יוֹם עַל מִזּוֹנוֹתָיו[6], וְיִשְׁתַּכְּחוּ עַל־יָדוֹ בִּרְכָּאן בְּכָל יוֹמָא וְיוֹמָא לְעִלָּא, עַיֵּן שָׁם). טוֹב (ג) שֶׁיִּפְּנֶה קֹדֶם סְעוּדָתוֹ[7]: (ה) **אִם לֹא טָעַם מִידֵי בְּצַפְרָא.** אֲבָל אִם טָעַם מִידֵי, לֹא הָוֵי כְּזוֹרֵק אֶבֶן לְחֵמֶת[8]. וּמִכָּל מָקוֹם לְכַתְּחִלָּה נִרְאֶה דְּנָכוֹן לִקְבֹּעַ סְעוּדָה בְּשֵׁשִׁית אַף אִם טָעַם מִידֵי בְּצַפְרָא, דְּהָא דַּרְכָּן הָיָה לֶאֱכֹל פַּת־שַׁחֲרִית קְצָת, וְכִדְאַמְרִינָן בַּגְּמָרָא [סוכה כו]: כַּד טָעַם בַּר־בֵּי־רַב וְעָיֵל לְכַלָּה, וַאֲפִלּוּ הָכֵי מַשְׁמַע (ג) בְּשַׁבָּת דַּף י דִּזְמַן סְעוּדָה הוּא עַד שָׁעָה שִׁשִּׁית, וּבְעַל־כָּרְחָךְ כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ:

א (א) **כְּשֶׁיָּבוֹא וְכוּ'.** טַעַם תַּקָּנַת נְטִילָה הוּא מִשְּׁנֵי דְּבָרִים: אֶחָד, מִפְּנֵי סֶרֶךְ תְּרוּמָה, וְהַיְנוּ, כֵּיוָן דְּיָדַיִם עַסְקָנִיּוֹת הֵן (ג) וְנוֹגְעִים בְּכָל דָּבָר, וּבִזְמַן שֶׁהָיָה נוֹהֵג טֻמְאָה וְטָהֳרָה וְהַכֹּהֲנִים אָכְלוּ תְּרוּמָה, הָיוּ צְרִיכִין לִטֹּל יְדֵיהֶם מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים קֹדֶם אֲכִילַת תְּרוּמָה כְּדֵי שֶׁלֹּא יְטַמְּאוּהָ בִּנְגִיעָתָן, וּכְדֵי שֶׁיִּהְיוּ רְגִילִין הַכֹּהֲנִים בָּזֶה, גָּזְרוּ גַּם־כֵּן עַל כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל[1] הָאוֹכֵל פַּת[2] שֶׁאָסוּר לֶאֱכֹל עַד שֶׁיִּטֹּל יָדָיו; וְגַם עַכְשָׁו שֶׁאֵין הַכֹּהֲנִים אוֹכְלִין תְּרוּמָה מִפְּנֵי הַטֻּמְאָה, לֹא בָּטְלָה תַּקָּנָה זוֹ, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ רְגִילִים בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁיִּבָּנֶה בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ לֶאֱכֹל בְּטָהֳרָה[3]. וְעוֹד טַעַם לְתַקָּנַת נְטִילָה, מִשּׁוּם נְקִיּוּת וּקְדֻשָּׁה, (ג) וְסָמְכוּ בַּגְּמָרָא [ברכות נ"ג] אַקְרָא דִּ"וְהִתְקַדַּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים" [סמ"ג]: (ב) **לֶאֱכֹל פַּת וְכוּ'.** לְאַפּוּקֵי עַל פֵּרוֹת, וּכְדַלְקַמָּן בְּסָעִיף ה. וְהַטַּעַם, (ג) לְפִי שֶׁאֵין רֹב הַתְּרוּמָה אֶלָּא מִמִּינֵי פַּת, דִּכְתִיב "רֵאשִׁית דְּגָנְךָ"[5], וְאֵין דֶּרֶךְ לֶאֱכֹל מִינֵי דָגָן אֶלָּא אַחַר שֶׁעוֹשִׂין מִמֶּנּוּ פַּת, לֹא גָּזְרוּ גַּם־כֵּן נְטִילָה אֶלָּא בְּאֹפֶן זֶה [לבוש]: (ג) **שֶׁמְּבָרְכִין עָלָיו 'הַמּוֹצִיא' וְכוּ'.** דְּלֹא תִּקְּנוּ אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁקּוֹבְעִין סְעוּדָה עָלָיו: (ד) **יִטֹּל יָדָיו.** (ד) שְׁנֵי יָדָיו, וּבְכֵלִי, וְאַף אִם אוֹכֵל רַק בְּאַחַת, חַיְשִׁינָן שֶׁיִּגַּע[6] גַּם בַּשְּׁנִיָּה[7] [אחרונים]. וּכְשֶׁיִּטֹּל יָדָיו, טוֹב שֶׁיִּטֹּל יָמִין תְּחִלָּה[8] כְּדֵי שֶׁהַשְּׂמֹאל תְּשַׁמֵּשׁ לַיָּמִין[9]: (ה) **אֲפִלּוּ אֵינוֹ יוֹדֵעַ וְכוּ'.** וְגַם (ה) אֵינָם מְלֻכְלָכוֹת[10]: (ו) **וִיבָרֵךְ 'עַל נְטִילַת יָדַיִם'.** הַיְנוּ "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל נְטִילַת יָדַיִם"[11], וְשַׁיָּךְ לוֹמַר "וְצִוָּנוּ" אַף דְּהוּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, דְּנִצְטַוִּינוּ לִשְׁמֹעַ מֵהֶם, כִּדְכְתִיב "עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרוּךָ, לֹא תָסוּר" וְגוֹ' [גמרא]: (ז) **לַחְמָנִיּוֹת דַּקּוֹת וְכוּ'.** יְתִבָּאֵר לְקַמָּן בְּסִימָן קסח סָעִיף ו, עַיֵּן שָׁם, וְקָא מַשְׁמַע לָן דְּאַף דְּאֵלּוּ מֵחֲמֶשֶׁת הַמִּינִים הֵם, כֵּיוָן שֶׁלֹּא קָבַע סְעוּדָה עֲלֵיהֶם אֵין צָרִיךְ נְטִילָה, וְכָל־שֶׁכֵּן עַל פַּת הֶעָשׂוּי מִשְּׁאָר דְּבָרִים שֶׁאֵינָם מֵחֲמֶשֶׁת הַמִּינִים שֶׁאֵינָם צְרִיכִים נְטִילָה (ו) לְעוֹלָם: (ח) **וְאֵינוֹ קוֹבֵעַ.** אֲבָל אִם קָבַע סְעוּדָה עֲלֵיהֶם, צָרִיךְ (ו) הַיְנוּ אַף אִם קָבַע סְעוּדָה עֲלֵיהֶם, דְּאֵינָנוּ בִּכְלַל פַּת כְּלָל:

שַׁעַר הַצִּיּוּן

(ג) מָגֵן־אַבְרָהָם: (ג) דְּקָאָמַר שָׁם בַּגְּמָרָא: עַד זְמַן סְעוּדָה, וּמִסְּמִיךְ שָׁם אַחַר זֶה הַבְּרִיתָא דִּזְמַן סְעוּדָה לְתַלְמִידֵי־חֲכָמִים הוּא שָׁעָה שִׁשִּׁית: (ד) הַגָּה רַשִּׁ"י פֵּרֵשׁ בְּשַׁבָּת י"ד דְּהוּא מִשּׁוּם נְגִיעַת זָעָה, אֲבָל הָרַ"ח וְהָרַמְבַּ"ם וּשְׁאָרֵי פּוֹסְקִים כָּתְבוּ מִשּׁוּם טֻמְאָה וּכְפֵרוּשׁ רַבּוֹתָיו שֶׁל רַשִּׁ"י. מִכָּל מָקוֹם לְדִינָא אִם נָגַע בְּזָעָה בְּאֶמְצַע אֲכִילָה גַּם־כֵּן צָרִיךְ נְטִילָה שְׁנִית, וּכְדַלְקַמָּן בְּסִימָן קסד[4], עי"ש: (ג) וְעוֹד סָמְכוּ עִנְיַן נְטִילָה אַקְרָא אַחֵר, עי"ש בְּחֻלִּין ק"ו בַּגְּמָרָא: (ג) וְלַטַּעַם הַשֵּׁנִי הַנַּ"ל מִשּׁוּם נְקִיּוּת, צָרִיךְ לוֹמַר נַמִּי דְּלֹא תִּקְּנוּ אֶלָּא בְּפַת מִשּׁוּם דְּהוּא דֶּרֶךְ קְבִיעוּת סְעוּדָה לִבְנֵי־אָדָם, וְלֹא חָשְׁשׁוּ לִנְקִיּוּת וּקְדֻשָּׁה בַּאֲכִילַת עֲרַאי: (ד) וְכַמְבֹאָר לְקַמָּן דְּאִם נָטַל שֶׁלֹּא בִּכְלִי אֵינָהּ נְטִילָה כְּלָל אַף דִּידָיו נְקִיּוֹת מִזֶּהֲמָא: (ה) רַמְבַּ"ם וּסְמַ"ג: (ו) הַיְנוּ אַף אִם קָבַע סְעוּדָה עֲלֵיהֶם, דְּאֵינָנוּ בִּכְלַל פַּת כְּלָל:

תִּרְגּוּם: 1 סַכָּר.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél (France) : 01.80.91.62.91
Tél (Israël) : +972.77.466.03.32
contact@torah-box.com

ה שם ו פסחים קט״ו

(ט) **פָּחוֹת מִכַּבֵּיצָה יִטֹּל יָדָיו וְלֹא יְבָרֵךְ: ג** [ה]**אִם אוֹכֵל** (י) **פָּחוֹת** (ג) **מִכַּזַּיִת, יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁאֵין צָרִיךְ נְטִילָה: ד** [ו]**אִם אוֹכֵל** (יא) **דָּבָר** (ד) [ד] (יב) **שֶׁטְּבוּלוֹ** (יג) **בְּאֶחָד מִשִּׁבְעָה** (ה) **מַשְׁקִין, שֶׁסִּימָנָם יָ״ד שָׁחַ״ט דָּ״ם** (דְּהַיְנוּ (ו) יַיִן (ז) [ז] (יד) דְּבַשׁ (מ) [מ] (טו) שֶׁמֶן

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

[ד] **שֶׁטְּבוּלוֹ.** עבה״ט. וְכָתַב בר״י: אוֹתָם שֶׁשּׁוֹקְעִים פֵּרוֹת בְּמַיִם לְנַקּוֹתָם וְנוֹטְלִים וְאוֹכְלִים גַּם־כֵּן חָשִׁיב טְבוּלוֹ בְּמַשְׁקֶה, וּרְאִיָּה מֵחַרֹסֶת, עַיֵּן שָׁם בְּשֵׁם מֹהַר״ז גוטה, וְכֵן כְּתַב אֶחָד קָדוֹשׁ בִּתְשׁוּבָה כת״י: הַיָּרָק שֶׁרְחָצוּהוּ לְהַצְבִּיר הַלְּכְלוּךְ חָשִׁיב טְבוּלוֹ בְּמַשְׁקֶה, וְכֵן מוּכָח מִתְּשׁוּבַת הַרְדַּב״ז סִימָן פג, ע״ש: [ז] **דְּבַשׁ.** עבה״ט. וְעַיֵּן בְּפָנִים מְאִירוֹת ח״ג סִימָן כג שֶׁכָּתַב רְאִיָּה מִשֶּׁבֶת דְּמַשְׁקֶה הָבָא לְאֹכֶל דְּמֵי וּכְדִבְרֵי הַמג״א, ע״ש, וְעַיֵּן בִּתְשׁוּבַת כנה״ג סִימָן ז: [מ] **שֶׁמֶן.** עבה״ט. וְעַיֵּן בִּתְשׁוּבַת כנה״ג סִימָן סח שֶׁכְּ״כ בְּמַשַּׂה־יוֹסֵף ח״ב סִימָן יח: (ה) **מַשְׁקִים.** שֶׁהַיָּדַיִם שְׁנִיּוֹת וּמִטַּמְּאִין מַשְׁקִין לִהְיוֹת תְּחִלָּה וּמַשְׁוֵי לְהָאֹכֶל שֵׁנִי: (ו) **יַיִן.** וְחֹמֶץ בִּכְלַל יַיִן, מַשַּׂה־יוֹסֵף שָׁם: (ז) **דְּבַשׁ.** הַיְנוּ שֶׁל דְּבוֹרִים וְלֹא דְּבַשׁ תְּמָרִים. עַרַב א׳ מז׳ מַשְׁקִין הַלָּלוּ עִם שְׁאָר מַשְׁקִין, כְּגוֹן דְּבַשׁ שֶׁל דְּבוֹרִים עִם דְּבַשׁ תְּמָרִים וְכַיּוֹצֵא, אַזְלִינָן בָּתַר רַבָּא. אִי רַבָּא מִשְּׁאָר מַשְׁקִין א״צ נט״י, מְחֻצָּה לְמְחֻצָּה צָרִיךְ נט״י, מַשַּׂה־יוֹסֵף ח״ב סִימָן יח. דִּבְשׁ הַמּרְקַחַת וְכֵן לְכָל הַמַּשְׁקֶה שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל, רִבּוּ הַדֵּעוֹת אִי הֲוֵי מַשְׁקֶה אוֹ לֹא, עַיֵּן מ״א וט״ז וּבְרִכַּת־הַזֶּבַח וּבְהַרְדַּב״ז וּמַהֲרִי״ט וּבְיַד־אַהֲרֹן. וּבִתְשׁוּבַת מַשַּׂה־יוֹסֵף ח״ב סִימָן יח הֶעֱלָה לַהֲלָכָה דְּאִם הוּא מָרָק צָלוּל, בֵּין שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל לְבַדּוֹ בֵּין שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל עִם מִין אַחֵר, צָרִיךְ נְטִילָה, וְאִם אֵין כָּאן מָרָק אֶלָּא שֶׁהוּא קָרוּשׁ וְיָבֵשׁ הֲרֵי הוּא אֹכֶל וְא״צ נְטִילָה, וְאִם הוּא קָרוּשׁ אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ יָבֵשׁ, שֶׁעֲדַיִן הוּא נִגָּר: אִם חָשַׁב עָלָיו לְמַשְׁקִים צָרִיךְ נט״י וְאִם לָאו א״צ נְטִילָה; וּבְטֵל וּבְמַיִם אֲפִלּוּ הֵם קְרוּשִׁים וְיֵבֵשִׁים כָּאֶבֶן, אִם חָשַׁב עֲלֵיהֶם לְמַשְׁקֶה צָרִיךְ נְטִילָה, וְאִם הֵם מְבֻשָּׁלִים עִם מִין אַחֵר וְאֵין שָׁם מָרָק אֶלָּא מַשְׁקֶה מְבֻלָּע בְּתוֹךְ הָאֹכֶל וְנַעֲשָׂה הַכֹּל גּוּף א׳, אע״פ שֶׁיֵּשׁ לַחְלוּחִית טוֹפֵחַ עַל־מְנָת לְהַטְפִּיחַ א״צ נְטִילָה; וּמִי־כְבָשִׁים פְּשִׁיטָא דְּהֲוֵי מַשְׁקֶה וּצְרִיכִין נְטִילָה, עַד כָּאן: (מ) **שֶׁמֶן.** שֶׁמֶן זַיִת

בַּאֵר הֵיטֵב

פְּסָקוּ שֶׁיִּטֹּל וִיבָרֵךְ ענט״י, ע״ש, וְעַיֵּן בְּסֵפֶר דַּמֶּשֶׂק־אֱלִיעֶזֶר דַּף שיח ע״ב וּבִתְשׁוּבַת מַשַּׂה־יוֹסֵף ח״ב סי׳ יח: (ג) **מִכַּזַּיִת.** הַל״ח וְהַמ״א כָּתְבוּ דְּכָל הַסָּעִיף זֶה הוּא בְּטָעוּת, וְנִסְחָא הַיְשָׁרָה צ״ל דְּעַל פָּחוֹת מִכַּבֵּיצָה א״צ נְטִילָה, עי״ש, וְעַיֵּן בַּ״ח וּבְשֹׁכֶנֶת״ג וּבְיַד־אַהֲרֹן וּבְמַשַּׂה־יוֹסֵף ח״ב סִימָן ח״י: (ד) **שֶׁטְּבוּלוֹ.** וְדָבָר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לְטָבְלוֹ בְּמַשְׁקֶה א״צ נְטִילַת יָדַיִם דְּבָטְלָה דַּעְתּוֹ אֵצֶל כָּל אָדָם. הַטּוֹבֵל אֶצְבָּעוֹ בְּמַשְׁקֶה וּמוֹצֵץ א״צ נְטִילָה, רַדְבַ״ז ח״א סי׳ עח וְעוֹלַת־תָּמִיד, עַיֵּן שָׁם, וְעַיֵּן בַּ״ח וּבְשֹׁכֶנֶת״ג וּבְיַד־אַהֲרֹן וּבְמַשַּׂה־יוֹסֵף ח״ב סִימָן ח״י: (ה) **מַשְׁקִים.** שֶׁהַיָּדַיִם שְׁנִיּוֹת וּמִטַּמְּאִין מַשְׁקִין לִהְיוֹת תְּחִלָּה וּמַשְׁוֵי לְהָאֹכֶל שֵׁנִי: (ו) **יַיִן.** חֹמֶץ בִּכְלַל יַיִן, מַשַּׂה־יוֹסֵף שָׁם: (ז) **דְּבַשׁ.** הַיְנוּ שֶׁל דְּבוֹרִים וְלֹא דְּבַשׁ תְּמָרִים. עַרַב א׳ מז׳ מַשְׁקִין הַלָּלוּ עִם שְׁאָר מַשְׁקִין, כְּגוֹן דְּבַשׁ שֶׁל דְּבוֹרִים עִם דְּבַשׁ תְּמָרִים וְכַיּוֹצֵא, אַזְלִינָן בָּתַר רַבָּא: אִי רַבָּא מִשְּׁאָר מַשְׁקִין א״צ נט״י, מְחֻצָּה לְמְחֻצָּה צָרִיךְ נט״י, מַשַּׂה־יוֹסֵף ח״ב סִימָן יח. דִּבְשׁ הַמּרְקַחַת וְכֵן לְכָל הַמַּשְׁקֶה שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל, רִבּוּ הַדֵּעוֹת אִי הֲוֵי מַשְׁקֶה אוֹ לֹא, עַיֵּן מ״א וט״ז וּבְרִכַּת־הַזֶּבַח וּבְהַרְדַּב״ז וּמַהֲרִי״ט וּבְיַד־אַהֲרֹן. וּבִתְשׁוּבַת מַשַּׂה־יוֹסֵף ח״ב סִימָן יח הֶעֱלָה לַהֲלָכָה דְּאִם הוּא מָרָק צָלוּל, בֵּין שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל לְבַדּוֹ בֵּין שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל עִם מִין אַחֵר, צָרִיךְ נְטִילָה, וְאִם אֵין כָּאן מָרָק אֶלָּא שֶׁהוּא קָרוּשׁ וְיָבֵשׁ הֲרֵי הוּא אֹכֶל וְא״צ נְטִילָה, וְאִם הוּא קָרוּשׁ אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ יָבֵשׁ, שֶׁעֲדַיִן הוּא נִגָּר: אִם חָשַׁב עָלָיו לְמַשְׁקִים צָרִיךְ נט״י וְאִם לָאו א״צ נְטִילָה; וּבְטֵל וּבְמַיִם אֲפִלּוּ הֵם קְרוּשִׁים וְיֵבֵשִׁים כָּאֶבֶן, אִם חָשַׁב עֲלֵיהֶם לְמַשְׁקֶה צָרִיךְ נְטִילָה, וְאִם הֵם מְבֻשָּׁלִים עִם מִין אַחֵר וְאֵין שָׁם מָרָק אֶלָּא מַשְׁקֶה מְבֻלָּע בְּתוֹךְ הָאֹכֶל וְנַעֲשָׂה הַכֹּל גּוּף א׳, אע״פ שֶׁיֵּשׁ לַחְלוּחִית טוֹפֵחַ עַל־מְנָת לְהַטְפִּיחַ א״צ נְטִילָה; וּמִי־כְבָשִׁים פְּשִׁיטָא דְּהֲוֵי מַשְׁקֶה וּצְרִיכִין נְטִילָה, עַד כָּאן: (מ) **שֶׁמֶן.** שֶׁמֶן זַיִת

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

נְטִילָה (ז) וּבְרָכָה כְּמוֹ עַל הַפַּת, דְּגַם ׳הַמּוֹצִיא׳ וּבִרְכַּת־הַמָּזוֹן צָרִיךְ עַל אַלּוּ[12] אִם קָבַע סְעוּדָה עֲלֵיהֶם, וּכְדִלְקַמָּן בְּסִימָן קסח סָעִיף ח. וְשִׁעוּר קְבִיעַת סְעוּדָה, גַּם־כֵּן יִתְבָּאֵר שָׁם[13] בְּעֵזֶר הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ. וְאִם כְּשֶׁהִתְחִיל לֶאֱכֹל לֹא הָיָה בְּדַעְתּוֹ לֶאֱכֹל רַק מְעַט, וְאַחַר־כָּךְ נִמְלַךְ לֶאֱכֹל עוֹד (מ) כְּשִׁעוּר קְבִיעוּת, צָרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם וּבִרְכַּת ׳הַמּוֹצִיא׳, וּכְמוֹ שֶׁיְּבֹאַר שָׁם לְקַמָּן בְּסָעִיף ו, עַיֵּן שָׁם: **ב (ט) פָּחוֹת מִכַּבֵּיצָה וְכוּ׳.** הַטַּעַם, מִשּׁוּם דִּלְעִנְיַן טַמְאָה פָּחוֹת מִכַּבֵּיצָה אֵינוֹ מְקַבֵּל טַמְאָה (ט) מִדְּאוֹרַיְתָא, וְלֹא יִטַּמֵּא עַל־יְדֵי הַיָּדַיִם, לָכֵן יֵשׁ לוֹמַר דְּגַם עַל הַנְּטִילָה לֹא גָּזְרוּ; אוֹ אֶפְשָׁר, כֵּיוָן דִּלְעִנְיַן בִּרְכַּת־הַמָּזוֹן חֲשִׁיבָא אֲכִילָה, דְּהָא קִיְּמָא לָן דִּמְבָרְכִין בִּרְכַּת־הַמָּזוֹן עַל כַּזַּיִת, חֲשִׁיבָא גַּם לְעִנְיַן נְטִילַת יָדַיִם, וְלֹא פְּלוּג חֲכָמִים בְּתַקָּנָתָן, וְלָכֵן יִטֹּל יָדָיו וְלֹא יְבָרֵךְ, דִּבְרָכָה אֵינָהּ מְעַכֶּבֶת הַנְּטִילָה. וְדַע, דְּאִם הָיָה בָּאֹכֶל שִׁעוּר כַּבֵּיצָה אֲפִלּוּ בְּלֹא קְלִפָּתָה, לְכַלֵּי עַלְמָא צָרִיךְ נְטִילָה בִּבְרָכָה[15] [דגול מרבבה וש״א]: **ג (י) פָּחוֹת מִכַּזַּיִת וְכוּ׳.** דָּזֶה לֹא חֲשִׁיבֵי אֲכִילָה אַף לְעִנְיַן בִּרְכַּת־הַמָּזוֹן. וְהִנֵּה הַטַּ״ז פָּסַק כֵּן לְדִינָא דְּאֵין צָרִיךְ נְטִילָה[17], וְכֵן הוּא דַּעַת הַב״ח, וְכֵן הִסְכִּים הַגְּרָ״א וְהַבִּרְכֵּי־יוֹסֵף וְהֵבִיא כֵּן בְּשֵׁם הָרַשְׁבַּ״ץ; וְדַעַת הַלֶּחֶם־חֲמוּדוֹת וְהַמָּגֵן־אַבְרָהָם וְאֵלִיָּה רַבָּה וְעוֹד אַחֲרוֹנִים דְּאַף בְּפָחוֹת מִכַּזַּיִת דִּינוֹ כְּפָחוֹת מִכַּבֵּיצָה, וְיִטֹּל יָדָיו וְלֹא יְבָרֵךְ, וְעַל־כֵּן לְכַתְּחִלָּה נָכוֹן לְהַחְמִיר בָּזֶה. [וְדַע דְּשִׁעוּר כַּזַּיִת דְּצָרִיךְ נְטִילָה לְכַלֵּי עַלְמָא (י) הוּא אַף אִם הָיָה מְפֻרּוּרִין דַּקִּין מִצְּטָרְפִין, וְאִם הָיָה כְּבֵיצָה שְׁלֵמָה מֵהַפְּרוּרִין, צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל הַנְּטִילָה גַּם־כֵּן]. אִם אָכַל מְעַט פַּת לְמַתַּק חֲרִיפוּת הַשְּׁתִיָּה, בָּאֹפֶן הַמְבֹאָר לְקַמָּן סִימָן ריב דְּאֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ ׳הַמּוֹצִיא׳[18] מִשּׁוּם דְּהוּא טָפֵל לְהַשְׁתִּיָּה, יֵשׁ אוֹמְרִים דַּגַּם נְטִילַת יָדַיִם אֵין צָרִיךְ אַף אִם יֶשׁ בּוֹ כַּבֵּיצָה, וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּצָרִיךְ, עַיֵּן אֵלִיָּה רַבָּה; (יא) וּבְפָחוֹת מִכַּזַּיִת נִרְאֶה שֶׁבְּוַדַּאי יֵשׁ לִסְמֹךְ שֶׁלֹּא לְהַצְרִיךְ נְטִילָה בָּזֶה אַף לְכַתְּחִלָּה, דִּבְלָאו הָכֵי יֵשׁ מִקִּלִּין וְכַנַּ״ל, אַף בְּכַזַּיִת אוֹ כַּבֵּיצָה יִטֹּל יָדָיו וְלֹא יְבָרֵךְ עַל הַנְּטִילָה מֵחֲמַת סָפֵק[א]: **ד (יא) דָּבָר וְכוּ׳.** הַיְנוּ אֲפִלּוּ יָרָק וּפֵרוֹת וּבְשָׂר[19]. וְאַף־עַל־גַּב דְּעַל פֵּרוֹת לֹא תִּקְּנוּ נְטִילַת יָדַיִם, הָתָם הַפֵּרוֹת עַצְמָן לֹא נִטְמְאוּ מֵהַיָּדַיִם, שֶׁהַיָּדַיִם שְׁנִיּוֹת הֵן וְאֵין שֵׁנִי עוֹשֶׂה שְׁלִישִׁי בְּחֻלִּין, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁטְּבוּלִין בְּמַשְׁקֶה, וּבְמַשְׁקֶה קִיְּמָא לָן דִּנְגִיעָה בְּיָדַיִם מְטַמֵּא אוֹתָן לִהְיוֹת תְּחִלָּה, תִּקְּנוּ לִטֹּל אֶת הַיָּדַיִם, שֶׁלֹּא יִתְטַמְּאוּ הַמַּשְׁקִין עַל־יָדָם וְיִפְסְלוּ אַחַר־כָּךְ גַּם הָאֹכֶל: **(יב) שֶׁטְּבוּלוֹ.** וְאוֹתָן (יג) שֶׁשּׁוֹקְעִין פֵּרוֹת אוֹ יָרָק בְּמַיִם לְנַקּוֹתָן, חָשִׁיב טְבוּלוֹ בְּמַשְׁקֶה. (יג) וְדָבָר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לְטָבְלוֹ אוֹ לִהְיוֹת עָלָיו מַשְׁקֶה אֵין צָרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם[20], דְּמִלְּתָא דְּלֹא שְׁכִיחָא הִיא וְלֹא גָּזְרוּ בָּהּ רַבָּנָן. הַטּוֹבֵל אֶצְבָּעוֹ בְּמַשְׁקֶה וּמוֹצֵץ אֵין צָרִיךְ נְטִילָה, דְּלֹא תִּקְּנוּ נְטִילַת יָדַיִם לִשְׁתִּיַּת מַשְׁקִין, וּכְדִלְקַמָּה בְּסָעִיף ו: **(יג) בְּאֶחָד מִשִּׁבְעָה מַשְׁקִין.** אֲבָל שְׁאָר מִינֵי מַשְׁקִין הַנִּסְחָטִין מִן הַפֵּרוֹת אֵינָם חֲשׁוּבִין מַשְׁקִין[21]: **(יד) דְּבַשׁ.** דְּבוֹרִים, וְלֹא שֶׁל תְּמָרִים אוֹ שֶׁל מִין אַחֵר. כְּתָבוּ הַפּוֹסְקִים: כָּל הַמַּשְׁקִין שֶׁנִּקְרְשׁוּ, בֵּין עַל־יְדֵי בִּשּׁוּל בֵּין עַל־יְדֵי צִנָּה, עַד שֶׁאֵין בָּהֶם טוֹפֵחַ עַל־מְנָת לְהַטְפִּיחַ[22], לֹא חֲשִׁיבֵי מַשְׁקֶה[23]. וְדַעַת הַתּוֹסָפוֹת, שֶׁאֲפִלּוּ חָזְרוּ וְנִמּוֹחוּ אַחַר־כָּךְ[24], (יד) זוּלַת יַיִן אוֹ מַיִם (טו) וְהוּא הַדִּין חָלָב שֶׁנִּקְפָּא, כְּשֶׁחָזְרוּ (טז) וְנִמּוֹחוּ חֲשִׁיבֵי מַשְׁקֶה. וּלְפִי זֶה, מִרְקַחַת הַמְטַגֵּן בִּדְבַשׁ: אִם הַדְּבַשׁ שֶׁעֲלֵיהֶן קָרוּשׁ עַד שֶׁאֵין בָּהֶם טוֹפֵחַ עַל־מְנָת לְהַטְפִּיחַ, לְכַלֵּי עַלְמָא מֻתָּר לְאָכְלָן בְּלֹא נְטִילָה, וְאִם הַדְּבַשׁ אֵינוֹ קָרוּשׁ: דַּעַת הַט״ז דְּחָשִׁיב מַשְׁקֶה, וְדַעַת הַמָּגֵן־אַבְרָהָם דְּלֹא חָשִׁיב מַשְׁקֶה, כֵּיוָן שֶׁעוֹמֵד הַדְּבַשׁ הַזֶּה לַאֲכִילָה וְלֹא לְמַשְׁקֶה, שֵׁם אֹכֶל עָלָיו. וְהַחַיֵּי־אָדָם הִכְרִיעַ דְּיֵשׁ חִלּוּק בָּזֶה: דְּאִם קָנָה הַדְּבַשׁ וַעֲדַיִן הוּא מְעֹרָב בַּשַּׁעֲנָה, וְהִתִּיכוּ[25] עַל־מְנָת־כֵּן כְּדֵי לְטַגֵּן בּוֹ, אִם־כֵּן מֵעוֹלָם לֹא הָיָה עָלָיו שֵׁם מַשְׁקֶה כֵּיוָן שֶׁהִתִּיכוּ בִּשְׁבִיל אֲכִילָה, וְאֵין צָרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם; אֲבָל הַקּוֹנֶה דְּבַשׁ שֶׁכְּבָר מְהֻתָּךְ מִן הָעוֹשִׂים מַשְׁקֶה ׳מֶעֶד[1]׳, וְיָדוּעַ שֶׁהֵם מְהַתְּכִים כְּדֵי לַעֲשׂוֹת מַשְׁקֶה, צָרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם אַף־עַל־גַּב שֶׁמְּטַגֵּן בּוֹ אֹכֶל. וְעַיֵּן בְּדֶרֶךְ־הַחַיִּים שֶׁכָּתַב, דְּאִם אוֹכֵל הַמִּרְקַחַת עַל־יְדֵי מַזְלֵג, יֵשׁ לְהָקֵל[26] דְּאֵין צָרִיךְ נְטִילָה. וְכָל זֶה בְּמִרְקַחַת הַמְטֻגָּן בִּדְבַשׁ, אֲבָל הַמְטֻגָּן בְּצוּקָעֶר[2] אֵין צָרִיךְ נְטִילָה לְכַלֵּי עַלְמָא, דְּלֹא הָוֵי מַשְׁקֶה [אחרונים]: **(טו) שֶׁמֶן.** הַיְנוּ שֶׁמֶן זַיִת [ב״י], וּמִשְּׁמַע דִּשְׁאָר

שַׁעַר הַציּוּן

(ז) טַ״ז וּמָגֵן־אַבְרָהָם וְאֵלִיָּה רַבָּה וְהַגְּרָ״א וש״א, דְּלֹא כִּלְבוּשׁ וּשְׁלָ״ה: (מ) הַיְנוּ דְּבָזֶה שֶׁיַּשְׁלִים לְבַד יֵשׁ שִׁעוּר קְבִיעוּת, אֲבָל אִם הוּא רַק בִּצְרוּף מַה שֶּׁאָכַל מִקֹּדֶם דְּאִז אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ כְּדִמְפֹרָשׁ שָׁם בְּהַמְחַבֵּר, מִפְּלֵא אֵין צָרִיךְ גַּם־כֵּן נְטִילַת יָדַיִם[14], כֵּן כָּתַב הַחַיֵּי־אָדָם וּפָשׁוּט: (ט) הַגְּרָ״א וּשְׁאָרֵי הַרְבֵּה אַחֲרוֹנִים, וְיִשְׁבּוּ בָּזֶה קַשִּׁית הַמָּגֵן־אַבְרָהָם וְכֻלָּם פָּסְקוּ בְּהַשֻּׁלְחָן־עָרוּךְ, אַךְ הַגְּרָ״א בְּעַצְמוֹ מַשְׁמַע דִּסְבִירָא לַהּ דְּעַל שִׁעוּר כַּזַּיִת צָרִיךְ נְטִילָה מִדִּינָא וּבִבְרָכָה[16]: (י) הַגְּרָ״א, וְכֵן מַשְׁמַע מֵהַגְּרָ״א בְּסָעִיף־קָטָן ז: (יא) וְהִנֵּה הַחַיֵּי־אָדָם בִּכְלַל נוּ מֵקֵל אַף בְּכַזַּיִת כָּל עוֹד שֶׁהוּא פָּחוֹת מִכַּבֵּיצָה, וְלִי נִרְאֶה שֶׁאֵין לְהָקֵל בָּזֶה, דְּלְהַגְּרָ״א מַשְׁמַע דִּסְבִירָא לַהּ בְּעַלְמָא דְּעַל כַּזַּיִת יֵשׁ לִטֹּל יָדָיו וּלְבָרֵךְ: (יב) אַחֲרוֹנִים: (יג) מָגֵן־אַבְרָהָם בְּשֵׁם רַדְבַ״ז: (יד) אֵלִיָּה רַבָּה בְּשֵׁם הָר״ש: (טו) נִשְׁמַת־אָדָם: (טז) דִּבְלֹא חָזְרוּ וְנִמּוֹחוּ,

(א) וְכָתְבוּ הָאַחֲרוֹנִים בְּשֵׁם הַשְּׁלָ״ה, דְּטוֹב לִמְנֹעַ מֵלֶּאֱכֹל פַּת לְמִתּוּק שְׁתִּית הַיַּיִן־שָׂרָף, כִּי מִי יוּכַל לְהַבְחִין הֵיטֵב אִם הוּא רַק לְהָפִיג מְרִירוּתוֹ אוֹ גַּם לִסְעֹד הַלֵּב, דְּאָז צָרִיךְ לְבָרֵךְ ׳הַמּוֹצִיא׳ וּנְטִילַת יָדַיִם. (משנה־ברורה סימן ריב סעיף־קטן ה).

תִּרְגּוּם: 1 תְּמָד (מַשְׁקֶה מֵי־דְבַשׁ). 2 סָכָר.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél (France) : 01.80.91.62.91
Tél (Israël) : +972.77.466.03.32
contact@torah-box.com

הִלְכוֹת נְטִילַת יָדַיִם סִימָן קנח

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ח]

דְּגַם 'הַמּוֹצִיא' וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן צָרִיךְ עַל אֲלוּ[12] וכו', גַּם כֵּן יִתְבָּאֵר שָׁם[13].

12) וטעם הדבר, כתב השו"ע הרב (ס"א) שלא רצו חכמים לחלק ביניהן לבין פת גמורה, כיון שקובע סעודתו עליהן כמו על הפת.

13) שם (ס"ק כד) כתב שיש אומרים שהשיעור הוא שלש או ארבע ביצים, ויש אומרים שהוא שיעור קביעות סעודה של ערב או בוקר, וכשיטתם נוטה יותר לשון השו"ע שם.

ולענין נער או זקן שטבעם לאכול מעט, כתב בביה"ל לקמן (שם ס"ו ד"ה אף על פי) שאם אכלו שיעור שדרכם תמיד לקבוע על זה, חשוב קביעות סעודה.

[שעה"צ ס"ק ח]

כְּדִמְפֹרָשׁ שָׁם בְּהַמְחַבֵּר, מִמֵּילָא אֵין צָרִיךְ גַּם כֵּן נְטִילַת יָדַיִם[14].

14) ולענין ברכת המזון, כתב השו"ע לקמן (סי' קסח ס"ו) שחייב לברך. וביאר במשנ"ב שם (ס"ק כו), שכיון שהשלים לשיעור של קביעות סעודה, נתחייב בברכת המזון, אבל המוציא אינו צריך לברך, כיון שאין במה שמונח לפניו שיעור של קביעות סעודה, אלא בצירוף עם מה שכבר אכל.

[משנ"ב ס"ק ט]

הָיָה בָּאֹכֶל שִׁעוּר כַּבֵּיצָה אֲפִלּוּ בְּלֹא קְלִפָּתָהּ, לְכֵלֵי עַלְמָא צָרִיךְ נְטִילָה בִּבְרָכָה[15].

15) ואף לשיטת הנודע ביהודה והחתם סופר [ראה ביה"ל לקמן סי' רעא סי"ג ד"ה של רביעית] שהביצים בזמנינו התקטנו ושיעור כ'ביצה' הוא כשני ביצים המצויות אצלנו, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' ס אות ג) שכאן בוודאי חייב לברך בשיעור כביצה אחת, משום שגם שיטה זו אינה יותר מספק להלכה, וכיון שבחיוב נטילה זו נחלקו הפוסקים אם שיעורה בכזית או בכביצה, אם כן הוא ספק ספיקא ולקולא [והוסיף, שאף אם נאמר שלעניין חשש ברכה לבטלה לא אומרים ספק ספיקא לקולא, יש כאן צדדים נוספים להקל, ראה שם].

ולענין שיעור הזמן לאכילת השיעור כביצה, בסידור הגרש"ז (סדר נטילת ידים בקצרה סי"ח) כתב שהשיעור שמצטרף לכביצה הוא שיאכל כל כזית בכדי אכילת פרס. וכן דעת הגרש"ז אויערבך (נשמת אברהם ח"א סי' רי) שמי שיודע שלא יאכל כשני זיתים מהפת [שזהו שיעור כביצה] תוך כדי אכילת פרס לכל זית, יטול ידיו ולא יברך. אכן בשו"ת שבט הלוי (שם), כתב שאם יאכל רק כזית בכדי אכילת פרס ואת שאר הכביצה יאכל בשיעור זמן ארוך יותר, ועל כל פנים בשיעור אכילת פרס גדול כשיעור החתם סופר שהוא תשע דקות, יכול לברך. ודעת הגרי"ש אלישיב (אשרי האיש ח"א פל"א אות טו) שאם יאכל את הכביצה בשיעור אכילת הפרס הגדול דהיינו תשע דקות, יכול לברך. והוסיף, שאף אם אוכל דברים אחרים וגם אם מדבר בינתיים לא מיקרי הפסק, ובלבד שיכוון מתחילה לאכול כביצה מהפת ולא יסיח דעתו מאכילת הכביצה עד שיאכלנה.

[שעה"צ ס"ק ט]

דְּעַל שִׁעוּר כַּזַּיִת צָרִיךְ נְטִילָה מִדִּינָא וּבִבְרָכָה[16].

16) והחזו"א (ארחות רבנו ח"א עמ' עז) נהג בזה כהגר"א, ובסעודות השבת נטל ידיו ובירך על נטילת ידים ואכל רק כשיעור כזית, וכן חילק לכל המסובים רק כזית פת. ובשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד סי' מא) כתב שודאי לכתחילה טוב שיאכל כביצה, אבל גם אם אינו רוצה לאכול אלא כזית פת, צריך לברך על נטילת ידים. ודעת הגרי"ש אלישיב (אשרי האיש ח"א פל"א אות טז) שמי שקשה לו לאכול לחם, יכול לסמוך על הגר"א ולברך על נטילת ידים בפחות מכביצה.

[משנ"ב ס"ק י]

דְּאֵין צָרִיךְ נְטִילָה[17] וכו', דְּאֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ 'הַמּוֹצִיא'[18].

17) ומי שבדעתו ליטול ידיו ולאכול שיעור פת החייב בנטילה, אלא שרוצה קודם לכן לטעום מעט פת פחות מכזית [וטעימה זו היא בתוך שיעור אכילת פרס למה שיאכל אחר כך כשיעור], כתב בשו"ת אור לציון (ח"א סי' לה) שאף לדעת הסוברים שאין חיוב נטילה על פחות מכזית, חייב בנטילה על אכילה זו, כיון שאכילת הפחות מכזית מצטרפת למה שיאכל אחר כך.

18) ודין זה שאינו מברך על הפת ביאר לקמן (סי' ריב ס"ק ה) שזה דוקא כשאוכלה רק כדי להפיג את מרירות השתיה, אך אם כוונתו גם לאכילת הפת אין הפת נחשבת טפלה וצריך לברך גם עליה, וסיים שלכן טוב להימנע מלאכול פת למתק שתיית היין שרף, כי מי יוכל להבחין היטב אם הוא רק להפיג מרירותו או גם לסעוד הלב.

ולעניין מי ששותה שמן מפני שחושש בגרונו, ואוכל עמו מעט פת כדי שלא יזיקנו השמן, הביא לקמן (סי' רב ס"ק כט) מחלוקת האם הפת טפילה לשמן או שלעולם הפת עיקר. והוסיף בשעה"צ שם (ס"ק ל), שאם מתכוון באכילת הפת גם להשביע רעבונו, מסתבר שלכל הדעות הפת עיקר ופוטרת את השמן.

[משנ"ב ס"ק יא]

הֵינוּ אֲפִלּוּ יָרָק וּפֵרוֹת וּבָשָׂר[19].

19) ובאופן שהוציאו אותם מהמקרר ויש עליהם רטיבות, נהג הגרי"י קניבסקי (ארחות רבנו ח"ג עמ' ריט) לחשוש משום טיבולו במשקה, ונטל ידיו עליהם. אכן בשו"ת אבן ישראל (ח"ח סי' יג) כתב שבוודאי אין על מים אלו שֵׁם משקה, ואין צריך נטילת ידים.

[משנ"ב ס"ק יב]

אוֹ לִהְיוֹת עָלָיו מַשְׁקֶה אֵין צָרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם[20].

20) אכן פרי שהדרך לטבלו באופנים מסוימים, והוא טובלו בדבר שאין הדרך בכך, וכגון הטובל פרי בחלב וכדו', דעת הגרש"ז אויערבך (מבקשי תורה ח"ד עמ' קכה) שצריך ליטול ידיו. וראיה לדבר מדין הכרפס בליל הסדר, שאין דרך להטבילו במי מלח ואף על פי כן חייב בנטילה.

[משנ"ב ס"ק יג]

שְׁאָר מִינֵי מַשְׁקִין הַנִּסְחָטִין מִן הַפֵּרוֹת אֵינָם חֲשׁוּבִין מַשְׁקִין[21].

21) לענין יין שהחמיץ ונעשה חומץ, כתב השו"ע לקמן (סי' תעג ס"ו) שהטובל בחומץ נוטל ידיו, ובמשנ"ב שם (ס"ק נא) ביאר שהטעם הוא מדין דבר שטיבולו במשקה [וראה באר היטב (ס"ק ו) שהביא הלכה זו, וכן הכף החיים (ס"ק לג)].

[משנ"ב ס"ק יד]

עַד שֶׁאֵין בָּהֶם טוֹפַח עַל מְנָת לְהַטְפִּיחַ[22], לֹא חֲשִׁיבִי מַשְׁקֶה[23], וְדַעַת הַתּוֹסָפוֹת, שֶׁאֲפִלּוּ חָזְרוּ וְנִמּוֹחוּ אַחַר כָּךְ[24] וכו', וַעֲדַיִן הוּא מְעֹרָב בַּשַּׁעֲנָה, וְהִתִּיכוֹ[25] וכו', עַל־יְדֵי מַזְלֵג, יֵשׁ לְהָקֵל[26].

המשך במילואים עמוד 24

(ט) (טז) חֶלֶב טַל (י) (יז) דָּם (יח) מַיִם), [ז]וְלֹא נִתְנַגֵּב, וַאֲפִלּוּ (יט) אֵין יָדָיו נוֹגְעוֹת בִּמְקוֹם הַמַּשְׁקֶה, צָרִיךְ נְטִילָה (כ) בְּלֹא (יא) [יא] בְּרָכָה: הגה וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ מְטַבֵּל רַק רֹאשׁ (יב) הַיָּרָק אוֹ הַפְּרִי (כא) אֲפִלּוּ הָכִי יִטֹּל בְּלֹא בְּרָכָה (ב"י): ה [ח]הַנּוֹטֵל יָדָיו לְפֵרוֹת (כב) הֲרֵי זֶה מְגַפֵּי הָרוּחַ: הגה וְדַוְקָא שֶׁנּוֹטְלָן בְּתוֹרַת חִיּוּב, אֲבָל אִם נוֹטְלָן מִשּׁוּם נְקִיּוּת (כג) שֶׁלֹּא הָיוּ יָדָיו נְקִיּוֹת מַתָּר (הגהת סמ"ק). [ט]וּבְשַׂר צָלִי, (כד) יֵשׁ מִי שֶׁנִּרְאֶה מִדְּבָרָיו אַף־עַל־פִּי שֶׁמֻּחָל טוּפֵחַ עָלָיו דֵּינוֹ כְּפֵרוֹת. [י]וְתַבְשִׁיל (יג) מֵחִטִּים (כה) וְהֵם נְגוּבִים (כו) דֵּינוֹ כְּפֵרוֹת:

ז בית־יוסף ח חלין ק"ו ט מדברי הרשב"א שם י מרדכי פרק ח דברכות

בַּאֵר הֵיטֵב

וְלֹא שֶׁמָּן שֶׁמְּשִׁמִּין, גִּנַּת־וְרָדִים חא"ח כְּלָל א סי' כט וּמַשֶּׂה־יוֹסֵף ח"ב סי' יח: (ט) **חֶלֶב.** וּמֵי־חֶלֶב הֲרֵי הֵם כְּחֶלֶב, וְהוּא אַחַר שֶׁעוֹשִׂין הַגְּבִינָה נִשְׁאָר אַחֲרָיו חֶלֶב מְעֹרָב עִם אֹכֶל צָף מִלְּמַעְלָה, וְאוֹתוֹ הַנִּשְׁאָר נִקְרָא מֵי־חֶלֶב, מַשֶּׂה־יוֹסֵף שָׁם. חֶלֶב חָמוּץ הַנִּקְרָא יָגוּר"ט צָרִיךְ נט"י, מַשֶּׂה־יוֹסֵף שָׁם וְעַיֵּן יַד־אַהֲרֹן: (י) **דָּם.** כְּדִי נִסְבָּה, דְּאָסוּר לֶאֱכֹל דָּם, וְדָם דָּגִים וַחֲגָבִים לֹא מִקְרֵי מַשְׁקֶה, וַאֲפָשֵׁר דְּמִיְרֵי שֶׁאוֹכֵל דָּם מִפְּנֵי רְפוּאָה וּפִקּוּחַ־נֶפֶשׁ, מ"א: (יא) **בְּרָכָה.** שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא מִשּׁוּם נְקִיּוּת. וּבְל"ח כ' דְּהָעוֹלָם נוֹהֲגִים שֶׁלֹּא לִטֹּל וְיֵשׁ לָהֶם עַל מִי שֶׁיִּסְמֹכוּ, שֶׁהַתּוֹסְפוֹת סוֹתְרִים כֵּן, מ"א, וְעַיֵּן עֲטֶרֶת־זְקֵנִים. וּבְמַשֶּׂה־יוֹסֵף סִימָן יח כָּתַב דְּהַמַּקֵּל הוּא מִכְּלַל הַמְזַלְזֵל בְּנט"י הַנֶּעֱקָר מִן הָעוֹלָם וְחַיָּב נִדּוּי, ע"כ יְרֵא־שָׁמַיִם יִזָּהֵר בַּדָּבָר וְאַל יָחֹשׁ לַמִּנְהָג הָרָע, ע"ש: (יב) **הַיָּרָק.** וְה"ה אִם אוֹכֵל בְּכַף צָרִיךְ נְטִילָה לְדָבָר שֶׁטְּבוּלוֹ בְּמַשְׁקֶה, שֶׁהוּא מִבְּלַל הַמְזַלְזֵל בְּנט"י הָעוֹלָם, מִיהוּ אִם הַטְּבוּל הוּא בְּמַשְׁקֶה שֶׁהוּא מְבֻשָּׁל, גַּם לְמַאן דְּמַחְמִיר לִטֹּל יָדָיו גַּם כְּמְבֻשָּׁל, אִם אוֹכֵל בְּכַף אֵין לְהַחְמִיר, דִּתְרֵי חֲמָרוֹת לֹא עֲבַדְינָן, שכנה"ג וּמַשֶּׂה־יוֹסֵף שָׁם, ע"ת: (יג) **מֵחִטִּים.** רַשַׁ"ל כָּתַב דְּבְכָל הֲנֵי אֲפִלּוּ מַשְׁקֶה טוּפֵחַ עֲלֵיהֶם לֹא נִקְרָא טְבוּל בְּמַשְׁקֶה, וְלֹא גָּזְרוּ אֶלָּא בְּמַה שֶׁצָּרִיךְ לִטְבֹּל אוֹתָהּ אֲבָל לֹא בְּלַחְלוּחִית

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

וְהַבִּיא רְאָיָה מִמַּתְנִיתִין פֶּרֶק בְּתְרָא דִּתְרוּמוֹת, ע"ש: [יא] **בְּרָכָה.** עבה"ט. וְעַיֵּן בר"י שֶׁאִם אַחַר שֶׁבֵּרַךְ בהמ"ז תֹּקַף הֲבִיאוּ לְפָנָיו דָּבָר שֶׁטְּבוּלוֹ בְּמַשְׁקֶה א"צ לִטֹּל יָדָיו, וְקַיְמִתֵּיהּ מִסְּבָרָא וְשׁוּב מְצָאתִי בְּשֵׁם הַרְדַּכַ"י ז' כו', וְעַיֵּן שָׁם שֶׁאֲפִלּוּ לֹא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁיְּבִיאוּ לְפָנָיו וְלֹא נִתְכַּוֵּן בִּשְׁעַת נְטִילָה, אֵין צָרִיךְ נט"י פַּעַם אַחֶרֶת כֵּיוָן שֶׁלֹּא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִיָּדָיו, עַיֵּן שָׁם. וּקְצָת צ"ע דְּאִם־כֵּן לֶאֱכֹל פַּת נַמִּי, וּמַה בְּכָךְ שֶׁנִּסְתַּלֵּק מִסְּעוּדַּת פַּת; וְצָרִיךְ לוֹמַר דִּלְעִנְיַן דָּבָר שֶׁטְּבוּלוֹ בְּמַשְׁקֶה יֵשׁ לְהַקֵּל טִפְּי:

שְׁמָנִים אֵינָם בִּכְלַל מַשְׁקֶה: (טז) **חֶלֶב.** וְהוּא הַדִּין (יז) מֵי־חֶלֶב (יח) מַיִם. (יט) אוֹ חֲמָאָה כְּשֶׁנִּמּוֹחָה[27], וְלָכֵן הַטּוֹבֵל בָּהֶם דְּבַר־מַאֲכָל צָרִיךְ לִטֹּל יָדָיו, וְאִם הָיָה הַחֲמָאָה (יט) קְרוּשָׁה אֵין צָרִיךְ לִטֹּל יָדָיו, דְּחֲמָאָה קְרוּשָׁה הֲוֵי כְּאֹכֶל. וְהָאוֹכֵל דָּבָר הַמְטַגֵּן בְּחֲמָאָה (כ) כְּשֶׁהִיא לַחָה עַל־גַּבּוֹ, צָרִיךְ לִטֹּל יָדָיו; וּבְחַיֵּי־אָדָם כָּתַב, דְּדַוְקָא כְּשֶׁנִּמּוֹחַ הַחֲמָאָה בַּמַּחֲבַת בִּשְׁעַת הַטִּגּוּן קֹדֶם שֶׁהִנִּיחַ הָאֹכֶל לְתוֹכוֹ וְנַעֲשָׂה עָלֶיהָ שֵׁם מַשְׁקֶה מִקֹּדֶם, אֲבָל כְּשֶׁנִּמּוֹחַ אַחַר־כָּךְ, קַיְמָא לַן דְּמַשְׁקֶה הַבָּאָה לְתַקֵּן אֹכֶל, אֹכֶל הוּא. וְהָאוֹכֵל דָּבָר הַמְטַגֵּן בְּשֶׁמֶן אוֹ בְּמֵי־בֵיצִים, לְכֵלֵי עַלְמָא לֹא הֲוֵי מַשְׁקֶה [אחרונים]: (יז) **דָּם.** כְּדִי נִסְבָּה, דְּהָא אָסוּר לֶאֱכֹל דָּם, וְדָם דָּגִים וַחֲגָבִים לֹא מִקְרֵי מַשְׁקֶה. וְאוּלַי דְּמִיְרֵי שֶׁאוֹכֵל הַמַּאֲכָל בְּטִבּוּל בְּדָם מִפְּנֵי רְפוּאָה וּפִקּוּחַ־נֶפֶשׁ: (יח) **מַיִם.** וּמֶלַח (כא) הָעֲשׂוּי מִמַּיִם הֲוֵי מַשְׁקֶה, וְלָכֵן אִם אוֹכֵל צְנוֹן בְּמֶלַח הֲוֵי דָּבָר שֶׁטְּבוּלוֹ בְּמַשְׁקֶה וְצָרִיךְ לִטֹּל יָדָיו [דה"ח]. וְנִרְאֶה דְּמִיְרֵי כְּשֶׁהַמֶּלַח הָיָה לַחָה בִּשְׁעַת טִבּוּל, דְּבִסְתָּם מֶלַח שֶׁהוּא קָרוּשׁ, הֲלֹא אֵין שֵׁם מַשְׁקֶה עֲלֵיהֶן, וְכַנַּ"ל בְּאוֹת יד: (יט) **אֵין יָדָיו נוֹגְעוֹת.** גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִגַּע בּוֹ: (כ) **בְּלֹא בְּרָכָה.** כִּי יֵשׁ מִקְצָת הָרִאשׁוֹנִים דְּסָבְרֵי שֶׁלֹּא הִצְרִיכוּ חֲכָמִים נְטִילַת יָדַיִם לְדָבָר שֶׁטְּבוּלוֹ בְּמַשְׁקֶה אֶלָּא בִּימֵיהֶם שֶׁהָיוּ אוֹכְלִים בְּטָהֳרָה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן עַכְשָׁו שֶׁכָּלָנוּ טְמֵאֵי מֵתִים, וּלְכָךְ לֹא יְבָרֵךְ ׳עַל נְטִילַת יָדַיִם׳ שֶׁסְּפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל[29]. וְהַנָּה בְּמָגֵן־אַבְרָהָם הֵבִיא בְּשֵׁם הַלֶּחֶם־חֲמוּדוֹת דְּהָעוֹלָם נוֹהֲגִים שֶׁלֹּא לִטֹּל וְיֵשׁ לָהֶם עַל מַה שֶׁיִּסְמֹכוּ, הֵינוּ עַל מִקְצָת הָרִאשׁוֹנִים הַנַּ"ל, אֲבָל הַרְבֵּה אַחֲרוֹנִים הֶחְמִירוּ מְאֹד בַּדָּבָר וְכָתְבוּ דְּהָעִקָּר כְּרֹב הַפּוֹסְקִים דְּצָרִיךְ נְטִילָה מִדִּינָא אַף בַּזְּמַן הַזֶּה, וְעַיֵּן בְּבֵאוּר הַגְּרָ"א שֶׁגַּם דַּעְתּוֹ כֵּן, וְהֶחְמִיר מְאֹד בָּזֶה שֶׁאַף צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל זֶה, וְלָכֵן אַף דְּהָעוֹלָם אֵין נוֹהֲגִין לְבָרֵךְ, עַל־כָּל־פָּנִים אֵין לְהָקֵל לֶאֱכֹל בְּלִי נְטִילָה[30]. וְצָרִיךְ לָזֶה (כג) כָּל דִּינֵי נְטִילָה כְּמוֹ לְפַת[31]. וּמִכָּל מָקוֹם בְּפָחוֹת מִכַּזַּיִת נִרְאֶה לִי פָּשׁוּט *)שֶׁאֵין לְהַחְמִיר בְּזֶה כְּלָל[32]. דַּאֲפִלּוּ בְּפַת, הַרְבֵּה אַחֲרוֹנִים מְקִלִּין[33], וְכַנַּ"ל בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה: (כא) **אֲפִלּוּ הָכֵי יִטֹּל וְכוּ׳.** דְּחַיְשִׁינָן שֶׁמָּא יִטְבְּלֶנּוּ כֻּלּוֹ[35]: ה (כב) **הֲרֵי זֶה מְגַפֵּי הָרוּחַ.** שֶׁמַּרְאֶה בְּעַצְמוֹ שֶׁהוּא מְדַקְדֵּק בְּמִצְוֹת בְּמַה שֶׁאֵין צָרִיךְ, דְּמִדִּינָא לֹא תִּקְּנוּ כְּלָל נְטִילַת יָדַיִם לְפֵרוֹת, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ בְּסָעִיף־קָטָן ב, עַיֵּן שָׁם. וְדַע, דְּמַה דְּאָסוּר בְּתוֹרַת חִיּוּב הוּא אֲפִלּוּ (כג) אִם לֹא יְבָרֵךְ עַל נְטִילָה זוֹ, כֵּיוָן שֶׁנּוֹטְלָן מִשּׁוּם מִצְוַת נְטִילָה: (כג) **שֶׁלֹּא הָיוּ יָדָיו נְקִיּוֹת.** (כד) עַיֵּן בָּאַחֲרוֹנִים שֶׁהִסְכִּימוּ, דַּאֲפִלּוּ אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ לָהֶם שׁוּם לְכְלוּךְ וְטֻמְאָה, רַק שֶׁרוֹצֶה לְהַחְמִיר עַל עַצְמוֹ לִטֹּל יָדַיִם מִשּׁוּם כְּבוֹד הַבְּרָכָה, גַּם־כֵּן מֻתָּר; וְהָא דְּנָקֵט הָרַמְ"א "וְלֹא הָיוּ יָדָיו נְקִיּוֹת", לְאַשְׁמוּעִינָן דַּאֲפִלּוּ בְּאֹפֶן זֶה דִּבְוַדַּאי צָרִיךְ מִדִּינָא לִרְחֹץ יָדָיו מִשּׁוּם הַבְּרָכָה[36], מִכָּל מָקוֹם אֵין לִטְלָן דֶּרֶךְ חִיּוּב נְטִילָה כַּדִּין, רַק דֶּרֶךְ רְחִיצָה בְּעַלְמָא: (כד) **יֵשׁ מִי שֶׁנִּרְאֶה וְכוּ׳.** כָּתְבוּ (כה) הָאַחֲרוֹנִים, דְּכֵלֵי עַלְמָא מוֹדִים בָּזֶה דְּמֹהַל הַיּוֹצֵא מִן הַבָּשָׂר לֹא חָשִׁיב מַשְׁקֶה, (כו) אַךְ אִם מַשְׁקֶה טוּפֵחַ מִמַּיִם שֶׁעָלָיו שֶׁהוּדַּח קֹדֶם הַצְּלִיָּה, פְּשִׁיטָא דְּנִקְרָא מַשְׁקֶה, אֶלָּא שֶׁאֵין דֶּרֶךְ צָלִי לִהְיוֹת טוּפַח מֵהַמַּיִם, (כז) שֶׁמִּתְיַבֵּשׁ בְּעֵת הַצְּלִיָּה. וְדַעַת הַגְּרָ"א, דְּאִם הוּדַּח בְּמַיִם קֹדֶם הַצְּלִיָּה, אָז גַּם עַל הַמֹּהַל הַיּוֹצֵא מֵהַבָּשָׂר יֵשׁ שֵׁם מַשְׁקֶה[37]: (כה) **וְהֵם נְגוּבִים.** רוֹצֶה לוֹמַר, שֶׁנִּתְנַגְּבוּ מֵרֹטֶב שֶׁעֲלֵיהֶם[38], דְּאִלּוּ הֵם טוּפְחִים מֵהָרֹטֶב, הֵם בִּכְלַל דָּבָר שֶׁטְּבוּלוֹ בְּמַשְׁקֶה וְצָרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם: (כו) **דֵּינוֹ כְּפֵרוֹת.** (כח) הִסְכִּימוּ דְּמִינֵי תַּבְשִׁיל, כֵּיוָן שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לִגַּע בּוֹ בַּיָּד אֶלָּא לֶאֱכֹל בְּכַף, אֵין צָרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם, (כט) וַאֲפִלּוּ אִם נוֹגֵעַ בּוֹ בְּדֶרֶךְ מִקְרֶה בְּתוֹךְ הַכַּף[39] גַּם־כֵּן אֵין צָרִיךְ נְטִילָה, וְכֵן נוֹהֲגִין, אֲבָל מַה שֶּׁדֶּרֶךְ לִגַּע בּוֹ בְּיָדָיו, (ל) אַף־עַל־פִּי שֶׁאוֹכֵל בִּכְלִי לֹא מַהֲנֵי. פֵּרוֹת הַמְבֻשָּׁלִים בְּמַיִם, יֵשׁ דֵּעוֹת (לא) בֵּין הָאַחֲרוֹנִים אִם צְרִיכִים נְטִילַת יָדַיִם, וְעַל־כֵּן נָכוֹן לְהַחְמִיר לְאָכְלָן עַל־יְדֵי כַּף אִם יֵשׁ מַשְׁקֶה טוּפַח עֲלֵיהֶן; (לב) וּבְכִבּוּשִׁים [כְּגוֹן אוּגֶערְקֶעס וּכְהַאי גַּוְנָא] בְּוַדַּאי נָכוֹן לְהַחְמִיר לִטֹּל יָדַיִם, אִם לֹא שֶׁנִּתְנַגְּבוּ מִמַּיִם שֶׁעֲלֵיהֶן.

שַׁעַר הַציּוּן

גַּם בְּיַיִן וּמַיִם לֹא חֲשִׁיבֵי מַשְׁקֶה, כֵּן מוּכָח מֵהַתּוֹסְפוֹת, וְכֵן כָּתַב בְּהֶדְיָא בְּרַ"שׁ פ"ג דִּטְהָרוֹת, וְכֵן כָּתַב בְּאֵלִיָּה רַבָּה וּבְמַחֲצִית־הַשֶּׁקֶל, וּבְסִדּוּר הַגָּאוֹן מִלִּיסָא הִלְכוֹת נט"י מַשְׁמַע שֶׁם דַּיַּיִן אוֹ מַיִם אֲפִלּוּ כְּשֶׁהֵם קְרוּשִׁים חֲשִׁיבֵי מַשְׁקֶה, וְאֵינוֹ כֵּן, וַאֲפִלּוּ אִם תִּמְצֵי לוֹמַר דִּסְבִירָא לֵהּ דַּיַּיִן קָרוּשׁ חָשִׁיב מַשְׁקֶה, דִּיקָרֵשׁ הַמִּשְׁנָה שֶׁם כְּפֵרוּשׁ הָרַמְב"ם, עַל־כָּל־פָּנִים בְּמַיִם אִיתָא בְּתוֹסְפְתָּא דְּהֶדְיָא דִּכְשֶׁהֵם קְרוּשִׁים לֹא חֲשִׁיבֵי מַשְׁקֶה, וְצָרִיךְ עִיּוּן, וְאוּלַי חָסֵר שֶׁם בַּדְּפוּס תֵּבוֹת "אֲפִלּוּ חָזְרוּ וְנִמּוֹחוּ" הַכָּתוּב בְּמָגֵן־אַבְרָהָם: (יז) מִשְׁנָה בְּמַכְשִׁירִין פֶּרֶק ו, וְעַיֵּן בְּאֵר הַיֵּטֶב וְעַיֵּן פְּרִי־מְגַדִּים: (יח) טַ"ז וְדֶרֶךְ־הַחַיִּים: (יט) וְאִם טָבַל מַאֲכָל חַם וְנִמּוֹחַ עַל־יְדֵי־זֶה, מַשְׁמַע מֵחַיֵּי־אָדָם דְּאֵין צָרִיךְ נְטִילָה. מִיהוּ כָּל זֶה שֶׁיְּהֵא אִם לֹא טָבַל רַק פַּעַם אַחַת, אֲבָל כְּשֶׁטָּבַל הַמַּאֲכָל אַחַר־כָּךְ עוֹד פְּעָמִים כְּשֶׁכְּבָר הָיָה הַחֲמָאָה נִמּוֹחַ, מִסְתַּבְּרָא דְּצָרִיךְ נְטִילָה: (כ) דֶּרֶךְ־הַחַיִּים: (כא) וּמֶלַח שֶׁחוֹפְרִין מִן הַקַּרְקַע מְצֻדָּד בִּפְרִי־מְגַדִּים לְהָקֵל[28]: (כב) פְּרִי־מְגַדִּים. עוֹד כָּתַב דְּאִפְשָׁר שֶׁיֵּשׁ לְהָקֵל בְּכוֹרֵךְ יָדָיו בְּמַפָּה אוֹ שְׁלוּבֵשׁ בְּתֵי־יָדַיִם[34], ע"ש: (כג) פָּשׁוּט: (כד) מַאֲמַר־מָרְדְּכַי רש"א: (כה) מָגֵן־אַבְרָהָם וְטַ"ז וְאֵלִיָּה רַבָּה וְהַגְּרָ"א: (כו) מָגֵן־אַבְרָהָם: (כז) טַ"ז וְכֵן מוּכָח מִמָּגֵן־אַבְרָהָם: (כח) טַ"ז וְהַגְּרָ"ז וְדֶרֶךְ־הַחַיִּים וְחַיֵּי־אָדָם וּמָגֵן־גִּבּוֹרִים: (כט) הַגְּרָ"ז: (ל) אַחֲרוֹנִים: (לא) עַיֵּן בְּדֶרֶךְ־הַחַיִּים וְחַיֵּי־אָדָם: (לב) דֶּרֶךְ־הַחַיִּים, וְעַיֵּן בְּאֵלִיָּה רַבָּה:

*) (הג"ה מאת המחבר:) אָמְנָם מֵהַטּוּר (סימן תע"ג ותפ"ו) לֹא מַשְׁמַע כֵּן, עי"ש, וּבְקֹלָה דַעְתִּי מִפְּנֵי דַעְתּוֹ הָרְחָבָה (וע"ש בבה"ל סי' תעג ס"ו) [ובסימן תעג בבה"ל ד"ה 'פחות מכזית' נשאר בזה ב'צריך עיון לדינא', עיי"ש].

תִּרְגּוּם: 1 מְלִפְפוֹנִים.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél (France) : 01.80.91.62.91
Tél (Israël) : +972.77.466.03.32
contact@torah-box.com

מילואים

הִלְכוֹת נְטִילַת יָדַיִם סִימָן קנח

המשך מעמוד 92

22) היינו, כמו שביאר לקמן (סי׳ קסב ס״ק כט) שהנוגע במשקה תירטב ידו עד שיוכל להרטיב מקום אחר.

ומבואר מדבריו כאן, שאף אם אינם קרושים וקשים כאבן אלא רכים, אינם נחשבים משקה, וכמו שכתב הנשמת אדם (כלל לו אות ג), שכיון שאין בהם טופח על מנת להטפיח, אינם חשובים משקה.

23) לענין דבש, כתב החזו״א (טבול יום סי׳ ד ס״ק יח) שהדבר שנוי במחלוקת, ולדעת הרמב״ם הוא נחשב משקה אף כשהוא קרוש.

24) אמנם דעת החזו״א (שם), שבוודאי דין משקים עליהן שהרי נימוחו.

25) והחזו״א כתב (שם), שאין הדבר תלוי בהתכה אלא בריסוק חלות הדבש, כמו שמובא במשנה בעוקצין (פ״ג מי״א) בשם בית הלל [אך הוסיף שאולי קים ליה לחיי אדם שאין אנו רגילים בריסוק, וההיתוך שאנו עושים הרי הוא כריסוק], וכתב שם שנראה שכשחותכים את החלות ונותנים לתוך הכלי הרי הוא ריסוק, ולכן כל דבש הוא לאחר ריסוק. והוסיף שכל דבש שריסקו סתם דינו כמשקה.

26) וכעין זה כתב להלן (ס״ק כו) לענין פירות המבושלים במים שיש דעות בין האחרונים אם צריכים נטילת ידים, ועל כן נכון להחמיר לאכלם על ידי כף. ואף שלקמן (סי׳ קסג ס״ב) לענין אכילת פת כתב השו״ע שאף כשאוכל על ידי מזלג חייב ליטול ידיו, צריך לומר כמו שכתב השו״ע הרב (כאן, ראה גם קסג ס״א), שהאיסור לאכול במזלג בלא נטילה אינו מעיקר הדין אלא רק מחמת חשש שמא יגע ביד, ואין לגזור זאת במקרים שיש מתירין אף ליגע ביד.

הִלְכוֹת נְטִילַת יָדַיִם סִימָן קנח

המשך מעמוד מח

(או״ח סי׳ כה ס״ק י) כתב שנראה שדינו שוה לניגוב, כיון שעיקר טעם הניגוב הוא משום מים שעל ידיו שלא יטמאו את הלחם, או משום מיאוס, ואם יתייבשו שוב אין את החשש.

ולענין ייבוש הידים על ידי מכשיר המוציא אויר חם לייבוש הידים, דעת הגרי״ש אלישיב (אשרי האיש ח״א פל״א אות ז) והגר״ש וואזנר (קובץ מבית לוי חי״ז עמ׳ יח) שמועיל לייבש הידים באופן זה. ובשו״ת בצל החכמה (ח״ד סי׳ קמא) כתב שבנוטל ידיו בפחות מרביעית שהמים שעל ידיו טמאים, אין מועיל הייבוש על ידי אויר, כיון שבאופן זה מקצת מן המים הטמאים נבלעים בתוך ידיו [ומסתבר שלדעת השו״ע הרב והכף החיים המובאים בתחילת ההערה, לא די בייבוש באויר חם אלא צריך דוקא לנגב במפה].

57) ומ״מ כשידיו לחות שלא ממימי הנטילה אין חוששים משום מיאוס, וכתב בשו״ת אגרות משה (או״ח ח״ב סי׳ נג) שמוכח מזה שאכילה בידים רטובות אינה מאוסה כל כך שיהיה בזה איסור ממש מחמת בל תשקצו. ומה שהחמירו שלא לאכול בלא ניגוב מחמת המיאוס, זהו רק בשעת הנטילה ובצירוף שיש כאן גם טומאה. וסיים שלכן מסתבר שאין זה איסור גמור שמי שעובר עליו יחשב עבריין [והוסיף, שגם לדעת הב״י שיש לנגב את הידים משום הטומאה שבמים, מסתבר שאין בזה איסור ממש שהרי אף כשנטהרו על ידי השניים החמירו לכתחלה שינגב ידיו].

[משנ״ב ס״ק מו]

וְלָכֵן גַּם בִּטְבִילַת יָדַיִם לֹא תִּקְּנוּ בּוֹ נְגוּבב[58].

58) אמנם החזו״א (או״ח סי׳ כה ס״ק י, אך ראה מה שכתב סוף סי׳ כד וצ״ע, ושונה הלכות ס״ט) כתב, שגם במטביל ידיו יש להחמיר לנגב אותן, כיון שבראשונים יש ביאור אחר בדברי התוספתא [והערוך השלחן (סי״ז) כתב שלא ראינו מעולם לאכול בידים לחות ומכורר הוא, ולכן נחשב גם הניגוב מן המצוה, וכן המנהג הפשוט ואין לשנות].

הִלְכוֹת נְטִילַת יָדַיִם סִימָן קנט

המשך מעמוד מט

23) וכשהתקין לכיסוי הכלי בית מושב, כתב החזו״א (או״ח סי׳ כב ס״ק ב) שאפשר ליטול בו את הידיים אף על גב שאין דעתו להשתמש בו, כיון שכבר נחשב ככלי [וסיים, שכל שכן בכיסוי כלי שלא היה אפשרות לשים בו מים, וחקק בו בית קיבול למים, שנוטלים בו ידיים].

24) ואם יש לייחד דוקא בפה או שמועיל גם יחוד במחשבה, כתב לקמן (סי׳ רנט ס״ק ה) לענין המובא בשו״ע (שם ס״א) שמוכין נחשבים מוקצה אלא אם כן יחדן לצורך הטמנת הקדרות לשבת, שמספיק לייחדן במחשבה בעלמא ולא צריך יחוד בפה [וכן הוכיח מדברי ראשונים בשעה״צ לקמן סי׳ שח ס״ק פה].

ולכמה זמן צריך לייחד, כתב לקמן (סי׳ שג ס״ק עג) לגבי דבר מוקצה שרוצה לייחדו לתשמיש, שכשמייחד לצורך דבר שהדרך להשתמש בו כך, מספיק יחוד ליום אחד, אולם כשמייחד דבר לצורך שימוש שאין דרך להשתמש בו צריך יחוד לעולם. וראה מה שכתבנו שם.

25) ובספרו מחנה ישראל כתב (דינים, פ״ג אות ד), שאם הוא בדרך ואין לו כלי אחר, יטול ידיו בכיסוי הכלים ולא יברך, ומ״מ יכרוך ידיו במפה ויאכל, כדי שלא יגע באוכלים [ולענין כוס של ברכה, כתב לקמן (סי׳ קפג ס״ק יא), שיכול להשתמש בכיסוי כלים אף שלא נעשו לקבלה אם אין לו אחר].

[משנ״ב ס״ק טז]

וּלְמַעְלָה עַל גַּבָּהּ יֵשׁ בָּהּ חָלָל לְקַבֵּלב[26].

26) ודעת החזו״א (או״ח סי׳ כב ס״ק ג) שבאופן זה שחללה למעלה, אם הוא עשוי לקבלה נחשב כלי הראוי לתשמיש. ורק במקום שחללה כפוי למטה שבצורתו זו אינו ראוי לקבל משקים, אין נוטלים ממגופה.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél (France) : 01.80.91.62.91
Tél (Israël) : +972.77.466.03.32
contact@torah-box.com